

Оксана СЕМЕНЮК,

orcid.org/0000-0002-3295-690X кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) oksana.semeniuk@pnu.edu.ua

Марія ХОРОЩАК,

orcid.org/0009-0005-6595-4635 магістриня кафедри української мови

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(Івано-Франківськ, Україна) marijka.horoshchak@gmail.com

ФОРМУЛИ ПРОХАННЯ В ЕПІСТОЛЯРІЇ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Статтю присвячено дослідженню формул прохання в епістолярії Василя Стефаника. Матеріалом дослідження слугувала епістолярна спадщина письменника, представлена у новому виданні його творів, яке містить усього 456 листів, зокрема й таких, що публікуються вперше.

Мета статті – аналіз формул прохання, засвідчених у листах Василя Стефаника.

Розглянуто поширені способи висловлення прохання в епістолярних текстах письменника, мовні засоби, що посилюють прохання, додають їм імперативності, експресивності чи, навпаки, пом'якшують їх, позитивно впливають на адресата, підкреслюють шанобливість і повагу до нього. Простежено способи вираження непрямого прохання. Окреслено характерні риси епістолярного ідіостиллю письменника, що виявляються через особливості функціонування прохальних формул.

*Установлено, що поширеним способом висловлення прохання у листах В. Стефаника є вживання дієслів у формі наказового способу. Імперативності та експресивності їм додають прислівники *конче*, *конечно*, *зараз*, *негайно*, *скоро*, підсилювальна частка *ж* (*же*), *повтори дієслів*. З'ясовано, що засобами пом'якшення прохальних виразів у формі наказового способу є формули звертання, а також формули вибачення та подяки, підрядні речення умови,*

дієслово *прошу*, етикетні вислови з коренем *ласк-*. Уживаними в епістолярії є формули, утворені поєднанням етикетної дієслівної форми *прошу* або етикетного фразеологізму *будьте ласкаві* з інфінітивом на позначення бажаної дії. У розвідці описано розгорнуті способи вираження прохань за допомогою різних типів підрядних речень. Виявлено, що характерними особливостями епістолярію Василя Стефаника є непрямі прохання у формі питальних речень, складних речень, головна частина яких позначає позитивний наслідок виконаного прохання, а підрядне умови – власне прохання, вираження прохання за допомогою слова *надіюся*. Наголошено на тому, що формули прохання у листовній спадщині Стефаника відповідають умовам спілкування. Їх добір залежить від характеру взаємин адресанта та адресата і від автора листа: його особистості, емоційного стану, становища, тощо.

Ключові слова: мовний етикет, лист, етикетні формули, епістолярна ввічливість.

Oksana SEMENIUK,

orcid.org/0000-0002-3295-690X

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Language*

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) oksana.semeniuk@pnu.edu.ua

Mariia KHOROSHCHAK,

orcid.org/0009-0005-6595-4635

Master at the Department of Ukrainian Language

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

(Ivano-Frankivsk, Ukraine) marijka.horoshchak@gmail.com

REQUEST FORMULAS IN THE EPISTOLARY OF VASYL STEFANYK

The article is devoted to the study of the request formulas in the epistolary of Vasyl Stefanyk. The material of the study was the writer's epistolary heritage presented in a new edition of his works, which contains 456 letters, including those that are published for the first time.

The purpose of the article is the analysis of the request formulas in Vasyl Stefanyk's letters.

There were considered common ways of expressing requests in the writer's epistolary texts and linguistic tools that strengthen requests, add to them imperativeness, expressiveness or, on the contrary, soften them, have a positive effect on the addressee, emphasize reverence and respect for him. There were traced ways of expressing an indirect request. There were outlined typical features of the writer's epistolary idiosyncrasy that are revealed due to peculiarities of the functioning of the request formulas.

*It was established that a common way of expressing a request in the letters of V. Stefanyk is the use of verbs in the imperative form. Imperativeness and expressiveness are added to them by the adverbs *конче, конечно, зараз, негайно, скоро*, the reinforcing participle *ж (же)*, repetitions of verbs. It was found out that the means of softening of the request expressions in the imperative form are address formulas, as well as formulas of apology and thanks, subordinate clauses of conditions, the verb *прошу*, etiquette expressions with the root *ласк-*. Formulas, that are formed by a combination of the etiquette verb form *прошу* or the etiquette phraseology *будьте ласкаві* with the infinitive to indicate the desired action, are used in epistolary. Elaborate ways of expressing requests using different types of subordinate clauses are described in the exploration. It was found out that the characteristic features of Vasyl Stefanyk's epistolary are indirect requests in the form of interrogative sentences, complex sentences, the main part of which indicates a positive consequence of the fulfilled request, and the subordinating condition is the actual request expressed by the word *надіюся*. It is emphasized that the request formulas in Stefanyk's letter heritage correspond to the conditions of communication. Selection of them depends on the nature of the relationship between the sender and the addressee and on the author of the letter: his personality, emotional state, position, etc.*

Key words: *language etiquette, letter, etiquette formulas, epistolary politeness.*

Постановка проблеми. Дослідження приватних епістолярних текстів українських письменників є важливим для з'ясування багатьох лінгвістичних

проблем. Передусім мова листів є «самодостатнім лінгвальним феноменом» (Грещук, 1996: 165), який потребує окремого різноаспектного вивчення. Епістолярій відбиває процеси становлення та нормалізації літературної мови, засвідчує розвиток і зміни у мові самого письменника, а також допомагає глибше дослідити особливості його ідіостилю. Листи дають багатий матеріал для вивчення розмовного мовлення і позанормативних мовних явищ, оскільки для них характерні спонтанність і відсутність літературного редагування. Крім того, листи, у яких сконцентовано різноманітні формули ввічливості, є цінним джерелом для лінгвістичних студій, присвячених мовному етикету.

Аналіз досліджень. Лінгвісти неодноразово зверталися до епістолярної спадщини майстрів слова, вивчаючи на матеріалі листів розвиток українського мовного етикету, трансформацію етикетних норм, особливості епістолярного ідіостилю їх авторів. Різноаспектні дослідження етикетних одиниць, засвідчених у листах Лесі Українки, О. Кобилянської, М. Коцюбинського та інших українських письменників, представлені у працях С. Богдан, Н. Журавльової, А. Найруліна, Е. Ветрової та ін. (Богдан, 1993; Богдан, 2018; Журавльова, 2003; Журавльова, 2008; Журавльова, 2012; Найрулін, 2003; Найрулін, 2019; Ветрова, 2004). Водночас етикетні формули у листах В. Стефаніка, як і загалом лінгвістичні проблеми його епістолярію, залишаються без достатньої уваги дослідників. Актуальність та перспективність таких студій окреслив у своїй розвідці В. Грещук, на думку якого, мова епістолярної спадщини новеліста заслуговує на детальне всебічне монографічне дослідження (Грещук, 1996: 176). Лінгвіст наголошує на цінності листів як одного з небагатьох джерел точної і природної фіксації етикетних формул та на важливості вивчення цього аспекту листовної спадщини письменника (Грещук, 1996: 166–167). Чи не найбільше уваги етикетним виразам епістолярію В. Стефаніка приділила С. Богдан. Мовознавиця проаналізувала типологічне й індивідуальне в епістолярній поведінці письменника на матеріалі звертань (Богдан, 2004), а також охарактеризувала відтворені у формулах увічливості діалектні риси (Богдан, 2008). В україністиці є праці, у яких етикетні формули епістолярію Стефаніка

розглянуті побіжно, оскільки в них його листи слугують джерельною базою разом з листами інших письменників того періоду (див., наприклад: Журавльова, 2003). Таким чином, мовний етикет епістолярію В. Стефаніка потребує комплексного і всебічного вивчення. Наша розвідка є спробою заповнити одну з лакун у лінгвістичному дослідженні листовної спадщини видатного українського новеліста.

Мета статті – аналіз формул прохання, засвідчених у листах Василя Стефаніка.

Матеріалом дослідження слугував епістолярій письменника, представлений у новому виданні його творів (Стефанік, 2020), яке містить усього 456 листів, зокрема й таких, що публікуються вперше.

Виклад основного матеріалу. Поширеним способом висловлення прохання у листах В. Стефаніка є вживання дієслів у формі наказового способу.

Форми другої особи однини наказового способу є менш численними і трапляються в епістолярних текстах, адресованих близьким друзям (Л. Бачинському, І. Плешкану): *Довідайся за Марка або **під**и до него* (Стефанік, 2020: 17); *На свята різдвяні **зроби** яку забаву...* (Стефанік, 2020: 38); *Лишень хату **улади** так, аби було в ній гарно сидіти та і писати. За се **довідайся**, і як можна дістати хату, то **напиши** мені...* (Стефанік, 2020: 309). На думку дослідників, такі форми актуалізують конотації «свійськості», спорідненості (Найрулін, 2003: 349).

Дуже часто у листах письменника трапляються дієслівні форми другої особи множини наказового способу: *Ви **пишіть** мені багато і зчаста* (Стефанік, 2020: 343); *Говоріть хоть в листах* (Стефанік, 2020: 137); *Але **приїдьте, зробіть** хоть раз мою волю* (Стефанік, 2020: 203). Такі формули прохання засвідчено не лише в листах до найближчих друзів, а й в епістолах, адресованих людям, стосунки з якими у В. Стефаніка були офіційними, наприклад, митрополитові Андрею Шептицькому: *Як буде виїздити, то Ви **прийміть** його, ексцеленціє, і **благословіть** на далеку дуже дорогу* (Стефанік, 2020: 465), К. Студинському: *Ви помагали моїм дітям і мені **поможіть**...* (Стефанік, 2020: 411).

Прикметно, що вживання форм наказового способу сам Стефаник означає в листах як прохання: *Тепер велике прошення. Поставте про мене весь правничий факультет на голову, а переконайте професорів, що мій Юрко мусить бути прийнятий як правник* (Стефаник, 2020: 411); *І Гаморакови нічо ніколи не кажіть і нічо ніколи не пишіть нікуда. Осе я Вас прошу* (Стефаник, 2020: 288).

Імперативності та експресивності таким формулам додають прислівники *конче, конечно, зараз, негайно, скоро*, підсилювальна частка *ж (же)*, повтор дієслів у формі наказового способу. Їх уживання з метою вплинути на адресата, спонукати його до певних дій, отримати якомога швидше бажане є характерною рисою в листах письменника: *Ти се конче зроби!* (Стефаник, 2020: 18); *Відпишіть зараз, лиш не шукайте ніякого «не можна»* (Стефаник, 2020: 203); *Пиши ж* (Стефаник, 2020: 17); *Пишіть за що хочете, пишіть за себе або за школу, або за політику, але пишіть* (Стефаник, 2020: 143). Такі прохальні формули часто спонукують адресата до написання довгоочікуваного листа та експлікують Стефаникову потребу в листовному спілкуванні з близькими людьми. Як зауважує С. Богдан, «для Стефаника епістолярна комунікація була органічною мовленнєвою потребою. Мабуть, тому стан листовного мовчання був для нього болісним і незрозумілим» (Богдан, 2008: 111).

Водночас для епістолярію В. Стефаника характерним є поєднання імперативних формул із засобами, які пом'якшують категоричність і позитивно впливають на адресата. Зокрема з цією метою письменник уживає формули звертання, що містять присвійні займенники, прикметники з позитивною оцінкою, як-от: *Приїдьте, мої добрі, конче приїдьте* (Стефаник, 2020: 306); *Мій єдиний друже, пишіть же конче* (Стефаник, 2020: 148). Додавання таких звертань до прохальних формул спрямоване на досягнення цілей комунікації, оскільки безвідмовно впливає на адресата (Найрулін, 2003: 150).

Прохальні формули, у яких ключовими є дієслова наказового способу, іноді супроводжуються формулами вибачення та подяки, що згладжують, приглушують негативні реакції, які можуть викликати в адресата вербативи зі значенням наказовості та засоби, що їх посилюють: *Якщо дістанете гроші на*

дорогу, то **негайно посилайте**, бо без них **горе**. **Надзвичайно Вам вдячний** за все те, що Ви для мене під моральним і матеріальним оглядом робите (Стефаник, 2020: 387); ...**дуже Вас перепрашаю** за трохи безличну мою сміливість до Вашої особи, але стан мій такий, що я це мушу робити. Ви помагали моїм дітям і мені **поможіть**... (Стефаник, 2020: 411).

Спонування до певних дій, висловлене за допомогою форм наказового способу, пом'якшується у листах В. Стефаника і шляхом додавання підрядних речень умови (*Як (якщо) можете (хочете)...*), які слугують засобом етикетної ввічливості, вияву поваги до адресата, його можливостей, бажань, життєвих обставин і засвідчують, що вибір виконувати дію чи ні залишається за адресатом, наприклад: **Як можете, то пришліть мені усі Ваші праці** (Стефаник, 2020: 93); **...як Ви можете і здоровісьте на тільки, то приїдьте в понеділок десь коло 6 год. ввечером...** (Стефаник, 2020: 440); **Якщо хочете синові убійці дати, то дайте** (Стефаник, 2020: 171); **Ніщого, як можете, то пришліть** (Стефаник, 2020: 286).

Численними в епістолярії є формули прохання, у яких дієслова у формі наказового способу супроводжуються словом *прошу*, що посилює конотації пошани до адресата і водночас конотації впливу та спонування його до певних конкретних дій, оскільки «в його лексичному значенні та безпосередньо в граматичному вираженні наявні компоненти впливу на почуття та волевиявлення адресата» (Найрулін, 2019: 105): **Кінчаючи вже, прошу вас напишіть все, все, що знаєте за всіх і за вся** (Стефаник, 2020: 9); **Я Вас прошу приїдьте таки до Тернополя** (Стефаник, 2020: 306); **...прошу Вас передайте му які книжки** (Стефаник, 2020: 7).

Перед формами наказового способу, що позначають дію, реалізації якої потребує адресант, може вживатися фразеологізм увічливості *будьте такі добрі*, який поєднується з дієсловом сурядним сполучником *та*. Він, як і лексема *прошу*, робить спонування більш чемним, а вплив на адресата – більш делікатним: **Будьте такі добрі та подайте мені адресу Лесі Українки...** (Стефаник, 2020: 276); **Будьте такі добрі та напишіть до мене до Тернополя**

(Стефаник, 2020: 116); **Будьте такі добрі та пришліть мені зараз анатомію патологічну, підручник хірургії і фармакології** (Стефаник, 2020: 202).

Для вираження чемного прохання разом з дієсловами у формі наказового способу В. Стефаник уживає в листах прислівник *ласкаво* та етикетні вислови зі словами *ласка*, *ласкавий* (з *ласки своєї (свої)*), *прошу ласки*, *коли (як) ласкавий (ласкаві)*), що активно використовувалися в листах українських письменників та культурних діячів того часу (Журавльова, 2003: 184), наприклад: *На ці всі питання відповідайте ласкаво скоро...* (Стефаник, 2020: 386); **З ласки свої відошліть мені мої скрипти і прийміть подяку за Вашу раду** (Стефаник, 2020: 191); **Прошу божої ласки та й Вашої, присилайте мені «Вістник»** (Стефаник, 2020: 248). Увічлива частина прохання *коли (як) ласкавий (ласкаві)* має форму підрядного речення умови: **Напишіть, коли ласкаві, якби не якби із тою кумою до купи зійтися** (Стефаник, 2020: 311).

В епістолярії В. Стефаника уживаними є традиційні формули прохання, утворені поєднанням етикетної дієслівної форми *прошу* з інфінітивом, що позначає дію, виконання якої є бажаним чи необхідним для автора листа: *...прошу заявити* *моєму батькові, що на його одруження дозволу не даю і ніколи на це не погоджуся. ... Прошу прислати мені 20 зл., я на першого в[ельмиповажаному] панові віддам, бо від батька не хочу жодних грошей* (Стефаник, 2020: 307); *Іще прошу не читати нікому тих праць з поза редакції* (Стефаник, 2020: 188); **Прошу вислати для двох, т. є. Л. Мартовича й В. Стефаника, Вашу газету** (Стефаник, 2020: 51). Такі формули засвідчують чемність і повагу до співрозмовника і функціонують здебільшого у листах до адресатів, з якими у Стефаника були офіційні стосунки: до Й. Теодоровича, О. Маковея, редакції збірника «Товариш».

Шанобливість і повагу до адресата передають також прохальні формули, у яких замість вербатива *прошу* з інфінітивом уживається етикетний фразеологізм *будьте ласкаві*: **А Ви будьте ласкаві, але секрет! післати мені на першого червня 15 злр. ...** (Стефаник, 2020: 133 – 134); **Будьте ласкаві помістити у Вашому журналі «Світ» отсю подяку** (Стефаник, 2020: 402). Форма умовного

способу, ужита замість наказового способу (*були б ласкаві* замість *будьте ласкаві*), і вставні слова (*може*) роблять висловлені у такий спосіб прохання більш делікатними і дипломатичними: ***Може би Ви були ласкаві прислати мені на малий час біографію Нічого або яку порядну книжку*** (Стефаник, 2020: 218). Уживання при таких прохальних формулах особового займенника *Ви* та його графічне оформлення – написання з великої літери, на думку А. Найруліна, є актуалізатором позитивного пошанного конотативного значення (Найрулін, 2003: 350).

Крім форм наказового способу та інфінітива, прохання в аналізованих листах може виражатися розгорнуто – у формі підрядного з'ясувального речення, яке супроводжує дієслово *просити* у формі теперішнього чи майбутнього часу дійсного способу або у формі умовного способу: ***Я Вас дуже прошу, аби-сьте мені на четвер прислали 80 злр.*** (Стефаник, 2020: 349); ***Але я Вас буду просити, аби Ви мене ніколи не хвалили*** (Стефаник, 2020: 213); ***Отже просив би-м Вас ладно, аби-сьте були ласкаві п[ана] Геня змусити, аби мені найшов квартиру*** (Стефаник, 2020: 88). Більш уживаними є формули, у яких дієслово *просити* у формі інфінітива поєднується з модальними дієсловами *хочу* (*хотів-єм*), *мушу*, а також дієсловом *осміляюся*. Форма майбутнього часу (*буду просити*), умовного способу (*просив би-м*), а також дієслово *хотіти* (*хочу просити*) послаблює конотації впливу на адресата, закладені в семантиці дієслова *просити*: ***Просити Вас хочу, чи не могли би Ви наймолодшого Юрка перетягнути до нотаріату або прийняти його, як урядовця до своєї Канцелярії*** (Стефаник, 2020: 430); ***...хотів-єм просити, аби-сьте мені подали книги і програму науки*** (Стефаник, 2020: 96). Вислів *мушу просити* репрезентує мовця не як активний суб'єкт волевиявлення, а як об'єкт впливу певних непереборних обставин, що змушують його турбувати адресата своїми проханнями: ***Мушу Вас просити, аби-сте мені позичили зараз 15–20 злр.*** (Стефаник, 2020: 258); ***Через всілякі причини я мушу Вас просити, щоби Ви не друкували мого імені між співробітниками вашого журналу*** (Стефаник, 2020: 458). У листах до Андрея Шептицького, Осипа Назарука письменник уживає етикетний вислів чемного прохання *осміляюся*

просити, який засвідчує особливу повагу до адресата й часто поєднується з особовими і присвійними займенниками та увічливими звертаннями, семантика і графічне оформлення яких посилюють вияви пошани до співрозмовника: **Осміляюся** ще раз **просити** вас, **наш владико**, **щоби Ви** дозволили **моєму синові** явитись в означенім дні **перед Вами, ексцеленціє**, у Підлютім і **просити Вас** о **благословенство** на далеку дорогу в світ (Стефанік, 2020: 469); **Тому осміляюся просити Вас, Високоповажаний Пане Редакторе**, **щоби Ви** цього хлопця **умістили за Вашою** протекцією в духовній Семінарі в Станіславові (Стефанік, 2020: 431–432).

Формули прохання в епістолярії В. Стефаніка нерідко поєднуються з інтенсифікаторами. Найбільш частотним є прислівник *дуже*, рідше трапляються прислівники-інтенсифікатори *ладно*, *файно*, які вживаються у листах до близьких людей: *Я Вас **прошу дуже** зараз мені написати, чи в Трійци хто не хорий або чи що злого не сталося?* (Стефанік, 2020: 246); *Я Вас **дуже прошу**, мої добрі, позичити мені **тоті гроші*** (Стефанік, 2020: 318); *Я Вас **ладно прошу**, **аби Ви не гнівалися і не сміялися з мене*** (Стефанік, 2020: 185); *А як маєте ІХ р[ічни]к «Жизни» з відчитом Л. Українки, **то пішіть мені, а ні, то подайте адресу єї, аби вона мені розстарала. **Прошу Вас файно***** (Стефанік, 2020: 330). Специфічно український інтенсифікатор епістолярної ввічливості *уклінний* (*уклінно*), що є високочастотним у листах українських письменників ХІХ–початку ХХ ст. (Журавльова, 2008: 313), не є характерним для листів Стефаніка – його засвідчено лише в одному листі: ***Уклінно Вас прошу** о одну рукопись Драгоманова для себе* (Стефанік, 2020: 62).

В епістолярії письменника трапляються випадки вживання в одному реченні кількох синонімічних формул, які роблять прохання особливо гречним і підкреслюють, актуалізують повагу до адресата: ***Отже просив би-м Вас ладно, аби-сьте були ласкаві п[ана] Геня змусити, аби мені найшов квартиру*** (Стефанік, 2020: 88); *... а **Вас прошу, аби-сте були такі добрі** і з «Діла» і «Галичанина» повибирали мені ті нумери, де пишуть про Франка і де описують процеси політичні наших хлопів* (Стефанік, 2020: 145); *Тоді я Вас **хотів***

просити, аби Ви були ласкаві справити правопис і мову в збірничку моїх образків, які в маю буде друкувати книгарня ім. Шевченка, тепер за це прошу Вас листовно, і як Ви ласкаві, то відпишіть мені на моє прошенє (Стефаник, 2020: 414). Формулу прохання може посилювати вжита у тому ж реченні формула вдячності, що заздалегідь висловлює подяку за послугу, яку адресат ще не зробив: *Та я Вас прошу, аби Ви були такі добрі і прислали мені їх поштою, а я Вам за се буду вдячний* (Стефаник, 2020: 373).

Слова вдячності можуть використовуватися для висловлення чемного, делікатного прохання самостійно, без прохальних формул. Наприклад, у листі до митрополита Шептицького В. Стефаник послуговується етикетною формулою зі стрижневою лексемою *вдячний*, що має форму умовного способу і передає завчасну вдячність за послугу, про яку просить адресант: *Тому вдячний був бим Вас, щоби́сьте допустили його перед себе і бачили на власні очі хлопця, який має заплатити ті гроші, які я Вам винен і за себе і за його братів* (Стефаник, 2020: 468).

Непряме прохання письменник іноді формулює у вигляді питальних речень: *Можже би книжку яку файну післали-сте?* (Стефаник, 2020: 43); *Чи Ви або Олег або Матейко не навідали би ся до мого тата і не написали мені зараз ясно, як стоїть діло з єго їздою до Відня? Як болотє, то не дуже беріть собі мою просьбу до серця* (Стефаник, 2020: 239).

Характерним для епістолярного ідіостилю В. Стефаніка є висловлення прохання за допомогою складних речень з підрядними умови. Головна частина таких конструкцій позначає можливий наслідок виконаного прохання – найчастіше емоційний стан адресанта зі знаком «+» (*буду дуже тішитися, врадуюся, було би мені добре*), а підрядна частина – власне прохання, виражене за допомогою майбутнього часу чи умовного способу і представлене як щось дуже бажане, очікуване, позитивне, наприклад: *А як приїдете сюда, то буду дуже тішитися, а як напишете, то також врадуюся, а як не будете мати часу, то буду чекати* (Стефаник, 2020: 258); *Нагадав-єм собі за той пустий двір у тім пустім саді в Чортівці. Якби ти мені там зріхтував одну гарну хату, якби*

умеблював її той економ і аби я там міг сидіти і писати, то було би мені добре (Стефаник, 2020: 309); Славно було би, якби Ви попросили батька Вашого і від себе, і від мене, аби мені прислав книг і наукових і белетристичних (Стефаник, 2020: 44). Сформульоване в такий спосіб прохання дає адресатові вибір і водночас впливає на цей вибір, демонструючи його наслідки.

Ще один спосіб вираження непрямого прохання в епістолярії – висловлення надії, що адресат виконає бажане, за допомогою дієслова *надіюся*: **Надіюся листу великого і широкого** (Стефаник, 2020: 244); *Грошей від вас конче надіюся і письма також* (Стефаник, 2020: 391); *А Вас я надіюся надовго до Чортівця.* (Стефаник, 2020: 320). Цей спосіб письменник використовує здебільшого в листах до близьких людей.

Висновки. Аналіз прохальних формул, зафіксованих в епістолярії В. Стефаника, свідчить, що письменник досконало володів узвичаєними засобами епістолярної ввічливості того часу і вміло ними послуговувався. Зокрема це підтверджують формули прохання у листах до кореспондентів, з якими письменник мав офіційні стосунки і чий становище, вік, діяльність та заслуги вимагали, щоб ці етикетні вирази були сповнені шанобливістю, гречністю й повагою до адресата. Однак, якщо взаємини з адресатом були близькі й довірливі, Стефаник прямо висловлює прохання, послуговуючись при цьому простими конструкціями, як правило, у формі наказового способу, тобто віддає перевагу спілкуванню без дотримання умовностей і очікує такого ж у відповідь. Показовим є лист до приятеля М. Шухевича, у якому новеліст підсумовує свої численні прохання такими словами: *«Говорю Вам се щиро як татови або братови, а Ви так само щиро можете мені сказати: кохані, нема сконд!»* (Стефаник, 2020: 355–356). Експресивність, навіть імперативність прохальних виразів можна пояснити також особливостями характеру Стефаника, чутливістю його творчої натури, гостро вираженою потребою в листовному спілкуванні з близькими людьми, а також непростими життєвими обставинами.

Отже, формули прохання в епістолах В. Стефаніка відповідають умовам спілкування. Їх добір залежить від характеру взаємин адресанта та адресата і від автора листа: його особистості, емоційного стану, становища, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан С. Діалектні риси в епістолярних стереотипах Василя Стефаніка. *Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія*. Чернівці, 2008. Вип. 428–429. С. 111–117.

2. Богдан С. «Дорога і шановна товаришко!»: спроба реабілітації узвичаєних українських гоноративів. *Волинь філологічна: текст і контекст*. Луцьк, 2018. Вип. 26. С. 26–49.

3. Богдан С. Епістолярій Лесі Українки і мовленнєвий етикет українського народу. *Українська мова і література в школі*. 1993. №2. С. 33–37.

4. Богдан С. Типологічне й індивідуальне в епістолярній поведінці Василя Стефаніка: звертання. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2004. Вип. 34. Ч. 2. С. 224–225.

5. Ветрова Е.С. Семантика і функціонально-комунікативний аспект етикетних одиниць в епістолярній спадщині українських письменників ХІХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2004. 18 с.

6. Грещук В. Лінгвістичний аспект листування. *Василь Стефанік – художник слова* : монографія. Івано-Франківськ, 1996. С. 165–176.

7. Журавльова Н. Дещо про епістолярну гречність Лесі Українки. *Леся Українка і сучасність*. Луцьк, 2008. Т. 4. Кн. 2. С. 307–315.

8. Журавльова Н. “...Лиш о ласку благаю...” (Формули ввічливості з коренем ласк- в епістолярному стилі ХІХ–початку ХХ ст.). *Семантика мови і тексту* : зб. статей VIII Міжнар. наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 22–24 жовтня 2003 р.). Івано-Франківськ, 2003. С. 183–189.

9. Журавльова Н. М. Поетика української епістолярної ввічливості ХІХ–початку ХХ століття : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2012. 548 с.

10. Найрулін А. Етикетні формули в епістолярію Ольги Кобилянської як вияв прагмалінгвального (конотативного) компонента. *Лінгвістика*. Старобільськ, 2019. № 1 (40). С. 97–107.

11. Найрулін А. Структурні елементи в епістолярію М. Коцюбинського як засіб виявлення конотативного компонента. *Семантика мови і тексту* : зб. статей VIII Міжнар. наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 22–24 жовтня 2003 р.). Івано-Франківськ, 2003. С. 348–352.

12. Стефаник В.С. Зібрання творів : у 3 т. у 4-х кн. / редкол.: С.І. Хороб (голова) та ін. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. Т. 1, кн. 2 : Листи / упорядкув. С. Барана. 600 с.

REFERENCES

1. Bohdan S. Dialektni rysy v epistoliarnykh stereotypakh Vasyliya Stefanyuka. [Dialectal Features in the Epistolary Stereotypes of Vasyl Stefanyk] *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Slovianska filolohiia*. Chernivtsi, 2008. Vyp. 428–429. S. 111–117. [in Ukrainian].

2. Bohdan S. «Doroha i shanovna tovaryshko!»: sproba rehabilitatsii uzvychaienykh ukrainskykh honoratyviv. [«Dear and Respectable Comrade!»: an Attempt at Rehabilitation of the Conventional Ukrainian Honorifics] *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*. Lutsk, 2018. Vyp. 26. S. 26–49. [in Ukrainian].

3. Bohdan S. Epistolarii Lesi Ukrainky i movlennievyi etyket ukrainskoho narodu. [Lesya Ukrainka's Epistolary and Speech Etiquette of the Ukrainian People] *Ukrainska mova i literatura v shkoli*. 1993. №2. S. 33–37. [in Ukrainian].

4. Bohdan S. Typolohichne y indyvidualne v epistoliarnii povedintsi Vasyliya Stefanyuka: zvertannia. [Typological and Individual in Vasyl Stefanyk's Epistolary Behavior: Vocative Expression] *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii filolohichna*. Lviv, 2004. Vyp. 34. Ch. 2. S. 224–225. [in Ukrainian].

5. Vietrova E.S. Semantyka i funktsionalno-komunikatyvnyi aspekt etyketnykh odynyts v epistoliarnii spadshchyni ukrainskykh pysmennykiv XIX st. [Semantics and Functional-Communicative Aspect of Etiquette Units in the Epistolary Heritage of

19th-century Ukrainian Writers]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01. Donetsk, 2004. 18 s. [in Ukrainian].

6. Greshchuk V. Linhvistychnyi aspekt lystuvannia. [Linguistic Aspect of Correspondence] Vasyl Stefanyk – khudozhnyk slova : monohrafiia. Ivano-Frankivsk, 1996. S. 165–176. [in Ukrainian].

7. Zhuravlova N. Deshcho pro epistoliarnu grechnist Lesi Ukrainky. Lesia Ukrainka i suchasnist. [On Epistolary Courtesy of Lesya Ukrainka] Lutsk, 2008. T. 4. Kn. 2. S. 307–315. [in Ukrainian].

8. Zhuravlova N. "...Lysh o lasku blahaiu..." (Formuly vvichlyvosti z korenem lask- v epistoliarnomu styli XIX –pochatku XX st.). ["...I'm Just Asking for a Favor..." (Politeness Formulas with the Root "lask-" in the Epistolary Writting of the 19th–early 20th Centuries).] Semantyka movy i tekstu : zb. statei VIII Mizhnar. nauk. konf. (m. Ivano-Frankivsk, 22–24 zhovtnia 2003 r.). Ivano-Frankivsk, 2003. S. 183–189. [in Ukrainian].

9. Zhuravlova N. M. Poetyka ukrainskoi epistoliarnoi vvichlyvosti XIX–pochatku XX stolittia [Poetics of Ukrainian Epistolary Politeness of the 19th–20th Centuries] : monohrafiia. Zaporizhzhia : ZNU, 2012. 548 s. [in Ukrainian].

10. Nairulin A. Etyketni formuly v epistoliarii Olhy Kobylianskoï yak vyïav prahmalinhvalnoho (konotatyvnoho) komponenta. [Etiquette Formulas in the Epistolary of Olha Kobylianska as a Manifestation of the Pragmalinguistic (Connotative) Component] Linhvistyka. Starobilsk, 2019. № 1 (40). S. 97–107. [in Ukrainian].

11. Nairulin A. Strukturni elementy v epistoliarii M. Kotsiubynskoho yak zasib vyïavlennia konotatyvnoho komponenta. [Structural Elements in M. Kotsiubynsky's Epistolary as a Means of Identifying the Connotative Component] Semantyka movy i tekstu : zb. statei VIII Mizhnar. nauk. konf. (m. Ivano-Frankivsk, 22–24 zhovtnia 2003 r.). Ivano-Frankivsk, 2003. S. 348–352. [in Ukrainian].

12. Stefanyk V.S. Zibrannia tvoriv [Collection of Works] : u 3 t. u 4-kh kn. / redkol.: S.I. Khorob (holova) ta in. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 2020. T. 1, kn. 2 : Lysty / uporiadkuv. Ye. Barana. 600 s. [in Ukrainian].